

Onder de naam Orlando Mazzotta reisde Bose verder naar Samarkand. Daar nam hij de trein naar Moskou en vervolgens het vliegtuig naar Berlijn. De route dwars door Azië en Europa was vergeven van de spionnen, huurmoordenaars en geheim agenten, maar desondanks arriveerde Bose zonder kleerscheuren in de hoofdstad van het Derde Rijk.

Vereerde leider

Bose verbleef bijna twee jaar in nazi-Duitsland, maar hij kon er weinig zoden aan de dijk zetten. Hoewel hij een onderkomen kreeg en propagandistische activiteiten mocht uitoefenen, waaronder het uitzenden van radioboodschappen naar India, werd hij door de nazi's nauwelijks serieus genomen. Als Indiër behoorde hij nu eenmaal tot een inferieur ras en Hitler en Goebbels voelden niets voor een nauwe samenwerking, ook al hadden ze een gemeenschappelijke vijand. Bose moest al zijn diplomatieke kwaliteiten inzetten om de beloftes die hem waren gedaan te kunnen verzilveren. Hij kreeg uiteindelijk een troepenmacht van 4000 Indiase soldaten, maar in plaats van te strijden voor hun moederland werd het legioen door de nazi's ingezet om de kust van Nederland te bewaken en elders in Europa te vechten.

Ondertussen had Bose al contact gezocht met Japan. Aangezien dat land dicht bij huis lag, redeneerde hij, zou hij met diens hulp meer voor India kunnen betekenen dan in Duitsland, waar zijn handen gebonden waren. Japan was wel geïnteresseerd, en Bose besloot Europa in februari 1943 weer te verlaten. Omdat vliegen te gevaarlijk was, werd hij per onderzeeër naar Maleisië gevaren, een gevaarlijke reis van negentig dagen. Vervolgens vloog hij door naar Tokyo. In Azië vielen de puzzelstukjes eindelijk op hun plaats en bleek Bose de juiste man op de juiste plek. De Japanners plaatsten hem aan het hoofd van het Indian National Army (I.N.A.), een legioen van dertigduizend Indiase krijsgeslagenen gestationeerd in Singapore. Bose nam de titel aan van *netaji*, ofwel 'vereerde leider' en sprak zijn troepen vol emotie toe: "Vandaag is de trotste dag van mijn leven. Voor een onderworpen

volk kan er geen grotere trots en geen hogere eer bestaan dan de eerste soldaat te zijn in het leger van bevrijding." Hij werd massaal toegejuicht.

Quit India

De eensgezindheid binnen de I.N.A. was een unicum. Hindoes, moslims en sikhs – zowel mannen als vrouwen – werkten zonder onderscheid naar religie of kaste samen voor het gemeenschappelijke doel van een bevrijd India. Het was Bose meer dan wie van zijn collega-vrijheidsstrijders gelukt om een eenheid te smeden tussen de verschillende lagen van de Indiase bevolking. Zelfs Gandhi was vol lof over de I.N.A.; zijn houding richting Bose werd een stuk milder. Wellicht geïnspireerd door zijn vroegere collega sloeg hij een agressievere richting in, door kort na de oprichting van de I.N.A. de *Quit India*-campagne te lanceren. Daarmee keerde Gandhi zich harder dan ooit tevoren tegen de bezetters. De slogan – oorspronkelijk bedacht door Bose – werd door de gehele Indiase bevolking overgenomen en leidde tot massale rellen en burgerlijke ongehoorzaamheid.

Bose zelf marcheerde vanuit Singapore met zijn leger te voet door Birma naar de grens met India. Na daar de eerste schermutselingen te hebben gewonnen, trokken de soldaten met hulp van de Japanners verder naar de grensstad Imphal. Hun doel was om de stad in te nemen en daarna door te stoten naar de hoofdstad Delhi. Maar zo ver kwam het niet: de Britten vielen het leger aan vanuit de lucht en Boses troepen hadden geen passend antwoord op de geavanceerde artillerie van de Engelsen. Op 20 juli 1944 werden de soldaten van de I.N.A. door de Britten overmeesterd en gevangen genomen. Bose zelf wist per vliegtuig te ontkomen en was al op weg naar Rusland om nieuwe steun te zoeken, toen het noodlot opnieuw toesloeg. Na een korte tussenstop stortte het vliegtuigje neer. Bose overleefde de crash niet. Hoewel zijn leger werd verslagen en hij Delhi nooit heeft bereikt, was Bose een doorslaggevende factor voor de uiteindelijke onafhankelijkheid van India, die drie jaar later tot stand kwam. Indirect

hadden zijn militaire activiteiten namelijk grote invloed op het moreel van de Indiase soldaten in dienst van de Britten. Toen de gevangen I.N.A.-soldaten na de nederlaag bij Imphal terechtonden wegens hoogverraad, brak er muiterij uit bij de Brits-Indiase marine en weigerden de Indiase soldaten in de Britse luchtmacht hun orders op te volgen. De laatste banden van loyaliteit aan de Britse Kroon waren in het revolutionaire vuur gesmolten, en de Indiase grond werd de Engelsen te heet onder de voeten. Ze besloten het land definitief te verlaten. Op 15 augustus 1947 werd het land eindelijk onafhankelijk.

Moslimstaat

De prijs die voor de onafhankelijkheid werd betaald, was hoog: India werd opgesplitst en Pakistan scheidde zich af. Die geografische splinging betekende eveneens een splinging van India's ziel. Pakistans grenzen kwamen niet overeen met de religieuze spreiding van de bevolking, waardoor miljoenen moslims in India en talloze hindoes in Pakistan de volgende dag wakker werden in het 'verkeerde' land. Het leidde tot de grootste en bloedigste volksverhuizing uit de geschiedenis, waarbij 10 miljoen mensen ontheemd raakten en nog eens bijna 1 miljoen mensen bij

Moslims, hindoes en sikhs werkten in Boses leger eensgezind samen

religieus geweld om het leven kwamen. India en Pakistan ontwikkelden zich tot aartsrivalen die tot op de dag van vandaag op gespannen voet leven. De vraag is of die splitsing voorkomen had kunnen worden. Vijf jaar eerder had Gandhi namelijk een unieke kans aan zich voorbij laten gaan. In 1942 was de Engelse regering zo nerveus over Boses militaire activiteiten en zijn samenwerking met de Japanners, dat de toenmalige premier Churchill de afgevaardigde Sir Stafford Cripps naar India stuurde met een concreet voorstel voor onafhankelijkheid. India zou onderdeel worden van de Britse Commonwealth, net als bijvoorbeeld Australië, als

1 In 1930 organiseerde Gandhi een succesvol vreedzaam protest tegen de zoutbelasting die de Britten hadden opgelegd. Meer dan 60.000 Indiërs liepen naar de zee om daar zelf zout te maken. De actie leverde Gandhi bij de Britten een serieuze onderhandelingspositie op.

2 Bose met de Duitse generaal Erwin Rommel. Bose sloot een pact met de nazi's om samen de Britten uit India te verdrijven. Het plan mislukte omdat Hitler niets zag in een samenwerking met een 'inferieur ras'.

3 Gandhi en Bose als collega's in het All Indian National Congress in 1938. Een jaar later werkte Gandhi Bose uit de partij omdat diens rigoureuze anti-Britse opstelling hem niet zinde.

4 De Indian National Army (I.N.A.), een legioen van 30.000 Indiase krijsgeslagenen dat Bose door de Japanners kreeg toegewezen. Bose kreeg het voor elkaar dat hindoes, moslims en sikhs in zijn vrijheidsleger eensgezind samenwerkten.

5 De auto waarmee Subhas Chandra Bose in 1941 onder het oog van zijn Britse bewakers aan zijn huisarrest ontsnapte. Vermomd als Arabier werd hij door zijn neef naar het station gereden.

6 Gandhi wordt wel verweten dat hij de pijnlijke opsplitsing van India niet heeft voorkomen, omdat hij te toegeeflijk was in de onderhandelingen met Muhammad Ali Jinnah (links), de leider van de Moslim Liga die streefde naar een separate moslimstaat.

